

PENNINGKUNDE.

I. Men zal zich nog herinneren, dat in het jaar 1827 in de nabijheid van *Sneek*, bij den aanleg van de nieuwe begraafplaats aldaar, uit den grond zijn opgegraven, en aan het Genootschap door het Bestuur dier stad zijn geschonken, eenige stukken, of oudheden, of hoe men ze gelieve te noemen, — wel niet van veel belang; — doch waaronder twee * *Romeinsche penningen*, die ik gemeend heb, eenigzins nader te moeten onderzoeken.

Beide deze stukken, middelmatig van omtrek, zijn van geelachtig koper, en, wat doorgaans het geval is met koperen munten, die lang in den grond verholen hebben gezeten, — dat zij, namelijk, door den roest bijkans onkenbaar worden, — dit is, helaas! ook hier het geval. — Vooral is de *eene penning* door den tand des tijds zoodanig geschonden, dat er niet alleen van de opschriften geene enkele letter meer zichtbaar is, maar dat ook van de afbeeldingen niets valt te gissen, dan dat op de voorzijde heeft gestaan een kopstuk, en op de keerzijde een vrouwenbeeld, op dezelfde wijze als men meermalen op de Romeinsche penningen

* *Twee*, en niet *drie*, zoo als abusivelijk vermeld staat in het jaarlijksch *Verslag van 1829-1830*, bladz. 87.

eene *Victoria*, of *Fides*, of *Pietas*, en dergelijke, vindt afgebeeld. Doch alles is te onduidelijk en te onzeker, om hierbij langer stil te staan.

De *andere penning*, hoezeer die ook al door den tijd geleden heeft, is toch veel beter bewaard gebleven, — en, te oordeelen naar het gat, dat door denzelfden is heengeboord, schijnt deze weleer als halssieraad, of anderzins, aan eenen ring, of band, gedragen te zijn geweest.

De voorzijde bevat het borstbeeld van een der Romeinsche Keizers, en wel, voor zoo verre men dit uit de trekken van het gelaat, dat zeer regelmatig en mannelijk is, kan opmaken, dat van eenen HADRIANUS, of een' der ANTONINI, zoo als men die, onder anderen, keurig vindt afgebeeld bij VAILLANT, *numismata Imperatorum Romanorum praestantiora*. Van het randschrift zijn nog zichtbaar de letters: DIVUS GERMANICUS ANTONINUS. Op de keerzijde ziet men de zinnebeeldige voorstelling eener *consecratio* (vergoding), te weten, een arend, die den vergoden Keizer op den rug draagt, en als ten hemel voert; gelijk men dit, onder anderen, vindt afgebeeld bij OUDAAN, *Roomsche mogendheid*, tab. 101, N°. 12. Onder aan, op de doorsnede, vindt men nog de letters S. C., dat is, *Senatus Consulto*.

Daar het nu uit de geschiedenis bekend is, dat MARCUS AURELIUS ANTONINUS, die ook GERMANICUS wordt bijgenaamd, na deszelfs dood vergood is geworden, en onder de *Divi* is opgenomen; — en het tevens zeker is, dat er ter gelegenheid dier *consecratio* penningen zijn geslagen met het zinnebeeld van eenen arend, die den vergoden Keizer

ten hemel voert (zie ADOLPHUS OCCO, *numismata* enz., pag. 200); — zoo maak ik geene de minste zwaarigheid, om dezen penning te houden als te zijn vervaardigd ter gelegenheid van het overlijden van MARCUS AURELIUS, en alzoo omstreeks het jaar 180 na CHRISTUS geboorte.

Wanneer men nu uit het vinden van deze twee penningen het verblijf der Romeinen in dit gewest wil opmaken en bewijzen (hetwelk nogtans, mijns inziens, eene zeer onzekere en gewaagde gevolgtrekking is), dan moet men hier niet denken aan de togten van GERMANICUS, noch aan CÆCINA en PEDO, noch aan APRONIUS; maar aan de latere krijgsverrigtingen onder COMMODUS*, of andere opvolgende Keizers, na den tijd der ANTONINI.

Voorts verdient ook nog de plaats, waar deze Romeinsche penningen gevonden zijn, eenige vermelding en opmerking. Namelijk, in de nabijheid van Sneek, en hoogst waarschijnlijk ter zelfder stede, waar thans de nieuwe begraafplaats is aangelegd, heeft vroeger een klooster gestaan van de Johanniter orde, ook wel het *Hospitaal van Sint Jansberg* genaamd. Volgens het gevoelen van sommigen (waaronder SUFFRIDUS PETRUS), zoude dit klooster in het jaar 1206 gesticht zijn door de Malthezer Ridders; hoezeer anderen dit gevoelen zeer in twijfel trekken, en er dan ook nog al gegronde bedenkingen daartegen kunnen worden aangevoerd. (Vergelijk *Oudheden en gestichten van Friesland*, door v. R., deel II, bl. 53, en de aantekening bl. 57.) Dit schijnt evenwel zeker te

* Zie FOEKE SJOERDS *jaarboeken*, I, bl. 202.

zijn, dat het een vrij aanzienlijk klooster geweest is, een convent van geestelijken, die zieke en arme pelgrims verpleegden en ten dienste stonden. En, dit in aanmerking genomen, laat het zich wellicht eenigermate verklaren, hoe juist dáár ter plaatse Romeinsche penningen hebben kunnen gevonden worden; wanneer men namelijk bedenkt, hoe deze stukken wellicht door dezen of genen pelgrim uit verre oorden naar herwaarts zijn overgebracht; hoe dezelve voorts bewaard zijn gebleven bij de ridders of geestelijken van dit gesticht, destijds de voornaamste, zoo niet de eenige, hoogschatters en beoefenaars van oudheden en kunstwerken; tot dat eindelijk, bij de slooping en vernietiging der kloostergebouwen, het toeval aan deze penningen eene veilige wijkplaats heeft verschaft in den grond, waar thans de stille rustplaats is der dooden.

II. In de tweede plaats is het mij aangenaam te kunnen berigten, dat het mij gelukt is, voor den alles verslindenden smeltkroes te bewaren eenen vrij grooten zilveren gedenkpenning op PRINS HENDRIK KASIMIR *den tweeden*, den vader van JOHAN WILLEM FRISO; welk stuk mij merkwaardig is voorgekomen, niet alleen als betrekking hebbende tot een onzer Friesche Stadhouders, maar ook, omdat deze penning aan de anderzins zoo naauwkeurige navorschingen van VAN LOON schijnt ontgaan te zijn. Althans in het groote penningwerk van VAN LOON komt deze medaille niet voor, hoezeer er wel twee andere gedenkpenningen op dezen zelfden Vorst worden omschreven en afgebeeld; namelijk: de

eerste in het IIIde deel, bl. 176, op de verheffing van HENDRIK KASIMIR tot Erfstadhouder van *Friesland, Groningen en Drenthe*, A°. 1675; en de *andere* in het IVde deel, bl. 169, zijnde eigenlijk eene zoogenaamde landsdagpenning, doch die bij VAN LOON als gedachtenispenning vermeld staat op het jaar 1699, zijnde het sterfjaar van dezen Vorst. Ook van elk dezer penningen bezit ik een exemplaar. — Doch, zoo als reeds gezegd is, de thans door mij bedoelde penning staat bij VAN LOON niet vermeld. Dezelve stelt voor: Op de voorzijde het geharnaste borstbeeld van den Prins, met loshangend golvend hoofdhaar. Het omschrift is: HENR. CASIMIR PR. DE NASSAU ETC. Op de keerzijde, op den voorgrond, een kanon, mortier, vaandels, kogels en verder oorlogstuig; op den achtergrond, in het verschiet, een slagveld; ter regterzijde eenig paardenvolk, dat met kracht komt aanrennen, ter linkerzijde gevecht en terug deinzende vijand. Voorts boven aan, uit eene wolk, een gespierde arm met een ontbloot zwaard, die den vijand schijnt te verjagen, of althans te dreigen. Eindelijk onder op de doorsnede: PRO PATRIA 1691.

Bij welke gelegenheid nu deze gedenkpenning geslagen is, heb ik tot dus verre niet kunnen ontdekken. Ook is het mij niet bekend, dat het jaar 1691 zich door bijzonder schitterende wapenfeiten heeft gekenmerkt, veel min, dat er door de Nederlanders, of de Bondgenooten, destijds eenige belangrijke overwinning zoude behaald zijn. — Doch dit is een punt van nader onderzoek; en, wanneer ik daartoe de vereischte bronnen kan bekomen,

zal ik welligt hierna gelegenheid hebben, om op dit onderwerp terug te komen. Voor het tegenwoordige zij het dus genoeg, mijne Medeleden met het bestaan dezer medaille bekend te hebben gemaakt; terwijl ik daarvan eene afteekening heb doen vervaardigen, ten einde bij de overige stukken en bescheiden des Genootschaps te kunnen worden bewaard.

2 April 1837.

A. DEKETH.

